

Vrijdag 2 oktober 2009

Nieuwsblad van Noord-Oost Friesland

"Een catastrofhe dreigde..."

Grote branden te Twijzel in de jaren 1931 tot 1935

Opname van omstreeks 1910-1920 aan de rijkstraatweg te Twijzel. Rechts is duidelijk te zien de timmerschuur/houtopslag, die ten tijde van de brand in 1934 eigendom was van gemeente-architect U.T. van der Wal en totaal werd verwoest. Waarschijnlijk is de foto op een of andere feestdag genomen. Men is allemaal keurig aangekleed en de flessen drank staan op het tafeltje. Personen op de foto: o.a. de politiemann Draaijer en Sjoerd Loonstra.

Door Dirk Reinder Wildeboer te Buitenpost
 Secretaris van de Stichting Oud-Achtkarspelen
 Tel. 0511-541920, e-mail: d.r.wildeboer@hetnet.nl

In de jaren dertig van de vorige eeuw waren er zeker drie branden in het dorp Twijzel, die een veel gevallen een grote indruk op de inwoners maakte. Dit betrof o.a. de gereformeerde kerk met de timmerschuur/houtopslag van de gemeente-architect U.T. van der Wal, de boerenhuizinge van de veehouder Johannes Wiersma en de boerderij van de heer W.G. Beerda. De Leeuwarder Courant maakte destijds uitvoerig melding van de gebeurtenissen.

Brand kerkgebouw en timmerschuur

De Leeuwarder Courant schreef onder andere het volgende: "Grote brand te Twijzel. De Gereformeerde kerk en een houtopslag verbrand. Gisteravond (13 December 1933) heeft in Twijzel een brand gewoed, die op zichzelf reeds ernstig was, maar die op een gegeven oogenblik in een catastrofe dreigde om te slaan. In de consistoriekamer achter de Gereformeerde kerk was door nog toe onopgehelderde oorzaak, ongeveer 7 uur, brand ontstaan. De motorspuit van Twijzel, die oogenblikkelijk gereed was, geraakte door de strenge vorst onklaar. Eveneens de onmiddellijk daarna aankomende motorspuit uit Buitenpost, die een oogenblik water gaf, maar ook door het bevrozen der koelleiding buiten werking moest worden gesteld. De burgemeester van Achtkarspelen, de heer Eringa, nam oogenblikkelijk maatregelen. Hij riep de hulp in van de brandweer van Kollumerland, Tietjerksteradeel en Leeuwarden. Ondertusschen nam de brand door den sterken oostenwind zeer in hevigheid toe. De vlammen sloegen over op de kerk en vervolgens op de timmerschuur en de woning van den gemeente-architect, den heer U.T. van der Wal en voorts op de woning van de weduwe Bouius en op een schuur van C. Bruining. Door de windrichting bleef de pastorie, welke vóór de kerk aan den straatweg is gelegen, gespaard. Nu werd het een groote vuurzee. De vlammen laaiden hoog op en in de dichtbebouwde kom maakte ieder zich voor het ergste gereed. Reeds stak een vonkenregen een tweetal huizen aan den overkant van den straatweg en wel het café van den heer J.J. Kuipers en het winkelhuis van den heer P. Nicolai

en een 200 M. daarachter gelegen boerderij van den heer W. v.d. Zwaag in brand, toen de autobrandspuit van Bergum aankwam en dezen brand bluschte. Met emmers water doofden men het vuur in het dak van het pand van den heer v.d. Zwaag. Inmiddels verscheen ook de motorspuit uit Kollum, die den strijd aanbond aan den overkant van den weg. Zij bedwong den brand in het woonhuis van den heer v.d. Wal en voorkwam dus verdere uitbreiding. Direct daarop kwamen ook twee motorspuiten uit Leeuwarden en een spuit uit Drogeham op het terrein van het onheil. De spuiten uit Leeuwarden werden elk door een auto getrokken, waarin de spuitgasten werden vervoerd. Vier bluschmeesters volgden per auto". Na enige tijd slaagde men er de brand te blussen. Verder kan men lezen: "De rust onder de bewoners keerde ook langzamerhand terug. Velen, die hun huisraad naar buiten hadden gedragen, brachten het spoedig weer op hun plaats. Men achtte zich veilig, toen zooveel brandweermateriaal was samengetrokken".

Na de brand

In de Leeuwarder Courant van die tijd kan men nog twee foto's vinden van het gebeuren. Het bleek dat het kerkgebouw volledig was uitgebrand. Alleen de muren waren nog overgebleven. Verder was nog te zien dat dat de kerk aan de achterzijde drie ramen met bogen telde en de consistorie in hetzelfde gebouw twee rechthoekige vensters had. In welk jaar de afgebrande kerk was gebouwd is niet na te gaan, omdat van de periode 1890 tot 1898 de notulen ontbreken. Waarschijnlijk zal een en ander in dit tijdvak hebben plaats gehad. De plaatselijke gemeente in Twijzel stond na de brand wel voor een groot probleem. Waar moest men nu de kerkdiensten houden? Een verzoek om gebruik te maken van de hervormde kerk werd geweigerd. Men week toen uit naar de bovenzaal van de oude herberg "De Drie Witte Kannen". Ook deze situatie beviel niet. Voor de kinderen van de kerkgangers was hier geen ruimte. Ook had men er geen vrede mee dat een kroeg een goede plaats was om naar de wekelijkse prediking te luisteren.

Het gevolg was dat reeds in de maand

januari 1934 een houten gebouw als noodkerk in gebruik werd genomen, dat verrees op het achterterrein van smid A. Riemersma. Men ging met grote voortvarenheid te werk om een definitieve oplossing te vinden. De L.C. meldde hetzelfde jaar nog dat op 16 oktober de eerste steenlegging van het nieuwe godshuis op dezelfde plek had plaats gehad door ds. H.J. ten Brink. In april 1935 kwam de bouw al gereed en begon men diensten in de nieuwe kerk te houden.

Brand bij veehouder Johannes Wiersma

In de maand februari 1931 verscheen het volgende krantenverslag over deze gebeurtenis met als kop: "Boerenbehuizinge te Twijzel afgebrand, een paard, een koe en een vijftal kippen omgekomen". "Veel houders van kippen hebben de gewoonte in de korte winterdagen Moeder Natuur te hulp te komen. Ter opvoering van de eierproductie hangen zij dan 's avonds en des morgens een lantaarn in het hok, iets wat vooral in plaatsen welke niet aan een electrisch net zijn aangesloten, gevaar voor brand meebrengt, daar men in zulke plaatsen op petroleumlampen is aangewezen. Dit was ook het geval bij den veehouder Johannes Wiersma, die te zamen met zijn 75-jarigen vader aan den straatweg te Twijzel, ongeveer halverwege Buitenpost, woonde. Na het opstaan

was zijn eerste werk het voederen der kippen en het melken van zijn zes koeien. Zoo ook heden morgen en nadat hij met het voederen klaar was, heeft hij zijn lantaarn op de gewone plaats opgehangen, om daarna voor hem en zijn vader thee te zetten. Wat er met de lantaarn precies is gebeurd, is niet vast te stellen, klaarblijkelijk is ze omgevallen en hebben de brandbare stoffen vlam gevat. Zijn overbuur de heer Jacob Dalstra, bewoner van het "Oud Tolhuis", bemerkte althans om 6 uur, dat de nok van Wiersma's schuur in brand stond en spoedde zich met nog een der omwonenden, de heer R. Eskes, naar het brandende perceel om de bewoners te waarschuwen. Toen de eerste op zijn kloppen geen gehoor kreeg, heeft hij de ramen aan den straatkant ingetrapt om aldus het huis binnen te gaan. Niet zoodra was dit gebeurd of hij zag Wiersma zijn 75-jarigen vader, die bovendien stokdoof was, van het bed nemen om hem in veiligheid te brengen door de gang, zooals zijn plan was. Het vuur had echter zoo snel om zich heen gegrepen, dat deze doorgang reeds geheel met rook was gevuld en vluchten langs dien kant onmogelijk was. Met behulp van Dalstra hebben ze toen den ouden man, die nog in nachtkleeren was, door een der stukgetrapte ruiten naar buiten gewerkt en bij de burens ondergebracht.

Dreigingen

Inmiddels sloegen de vonken hoog uit het dak en bedreigden de naastgelegen boerderij van den heer W. Geertsma, die met emmers water naar boven klom om het brandgevaar zooveel mogelijk te beperken. Uit verschillende woningen waren thans de bewoners op het terrein van den brand gekomen en een van hen bemerkte plotseling, dat een der zich in den stal bevindende koeien zich had losgemaakt en door de deur naar buiten vloog. Hierna heeft Dalstra met een der omstanders het vee losgesneden, zoodat de beesten naar buiten konden komen. De laatste koe echter liep den verkeerden kan op en rende naar de schuurdeur. Dalstra rukte deze deur, welke reeds brandde, met een ijzeren haak uit zijn voegen en kwam tegenover het beest te staan. Het geroep der omstanders echter heeft het dier bevreemd gemaakt en rechtsomkeerd rende het den vuurgloed tegemoet, waarin het is omgekomen. De brandspuit uit Twijzel, die was opgeroepen weigerde water te geven en toen na eenigen tijd de na deze ontdekking gerequireerde spuit

uit Buitenpost aan kwam was aan blusschen niet meer te denken, zoo er nog al iets te blusschen viel. Het vuur had zoo snel zijn vernielende werking verricht, dat in korten tijd alleen de muren nog overeind stonden. De heer Wiersma bewoonde nog slechts korten tijd deze behuizinge".

Onderlinge-Brandwaarborg-Maatschappij Achtkarspelen en Kollumerland c.a.

Bij elk bericht van brandschade in de krant en dit werd gedekt door een verzekering, werd de naam genoemd van de maatschappij. Dit was waarschijnlijk een vorm van een zekere reclame en er het publiek er op attent te maken dat een verzekering toch echt nodig was. Bovengenoemde Onderlinge werd in het jaar 1827 opgericht. Op 24 maart 1927 werd het honderdjarig bestaan in café Bolling te Buitenpost, tijdens een feestelijke jaarvergadering, herdacht. Bij dit jubileum gaf het bestuur een gedenkboekje uit, waaraan de volgende gegevens zijn ontleend: "De oprichting per 1 januari 1827 werd bekend gemaakt door het aflezen van afkondigingsbiljetten in vijftien kerken en in Kollum nog bijzonderlijk met trommelslag door den dorpsomroeper. Van de vele onderlinge brandwaarborgmaatschappijen, die in de vorige eeuw werden opgericht is de Onderlinge van Achtkarspelen en Kollumerland een der oudste vijf maatschappijen in Friesland. Voor haar werd o.a. opgericht (in 1811) de "Assurantie-Maatschappij Achlum". Uit het verslag van de gemeenteraad van Achtkarspelen, d.d. 29 september 1926, blijkt dat de Onderlinge bereid was mee te betalen voor de aanschaf van een kleine motorbrandspuit voor het dorp Drogeham, dat hierover nog niet beschikte. Het bestuur van Dorpsbelang had zich hiertoe tot de raad gewend. De aanschafkosten zouden op deze manier 'dragelijk' zijn, aldus burgemeester en wethouders. Tot het begin van de jaren zestig heeft de Onderlinge bestaan en destijds was het kantoor gevestigd op het adres Parklaan 1 te Buitenpost. Mr.C. Pieters stond aan het hoofd.

Bron/literatuur:

Digitaal archief Leeuwarder Courant 'Gereformeerde kerk Twijzel 1892-1992', jubileumuitgave, div. schrijvers

Dit was een publicatie namens de Stichting Oud-Achtkarspelen

